

GAVANALİZ 2023

2023, 003

DEVLETLERİN GÖÇMEN KARŞITI POLİTİKALARINDA YENİ ARAYIŞLAR: SINIR DUVARLARINDAN YÜZEN HAPİSHANELERE

Hakan ÜNAY

Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi (TÜGAM)

Hakan ÜNAY hakanunay@gocvaki.org

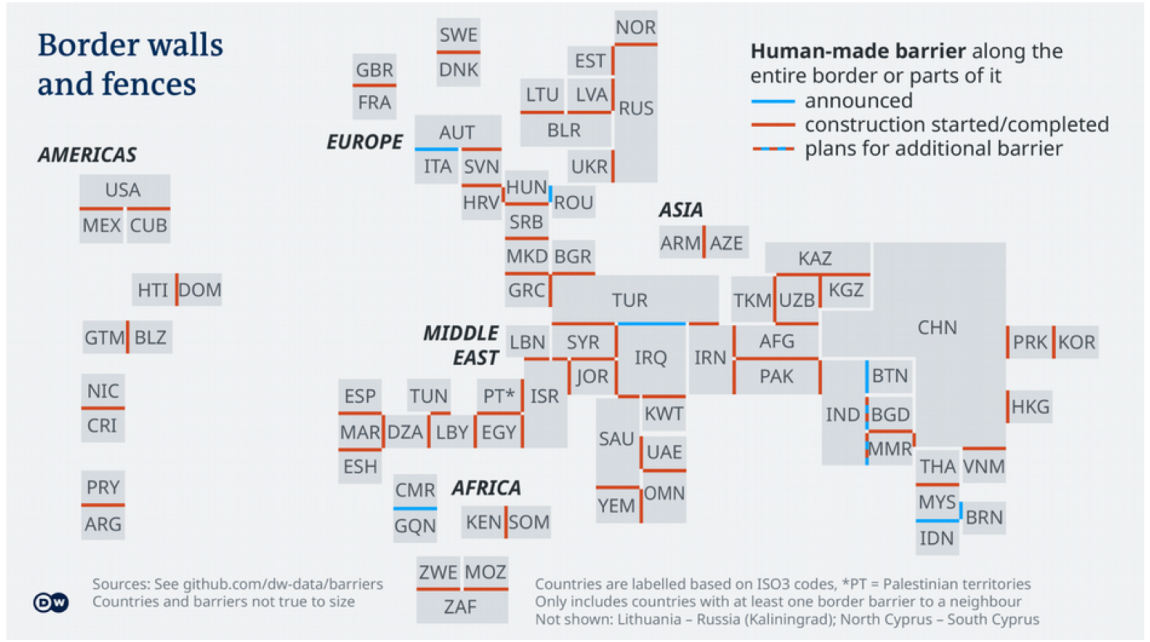
DEVLETLERİN GÖÇMEN KARŞITI POLİTİKALARINDA YENİ ARAYIŞLAR: SINIR DUVARLARINDAN YÜZEN HAPİSHANELERE

Hakan Ünay

21. yüzyılın ilk çeyreği, göçe ve göçmene karşı uygulanan politikaların devletlerin sınırlarında belki de en görünür olduğu zamanlardır. Her geçen yıl bu politikalar daha da sertleşmekte, artmakta ve yeni arayışlarla birlikte çeşitlenmektedir. Dahası göçmenlerin yoğun ya da seyrek olarak kullandığı bütün güzergahlarda coğrafya fark etmeksizin söz konusu politikalar görülmektedir. Neredeyse her ulus devlet adeta birbiriyle yarışırmasına sınırlarında göçmen karşıtı politikalar üretmekte, her geçen yıl üzerine koyarak bu politikalarda yeni arayışlara girmektedir. Bu çalışma, tecrübe edilen yaklaşık çeyrek asırlık sürede devletlerin uyguladığı göçmen karşıtı politikalardaki dönüşümü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

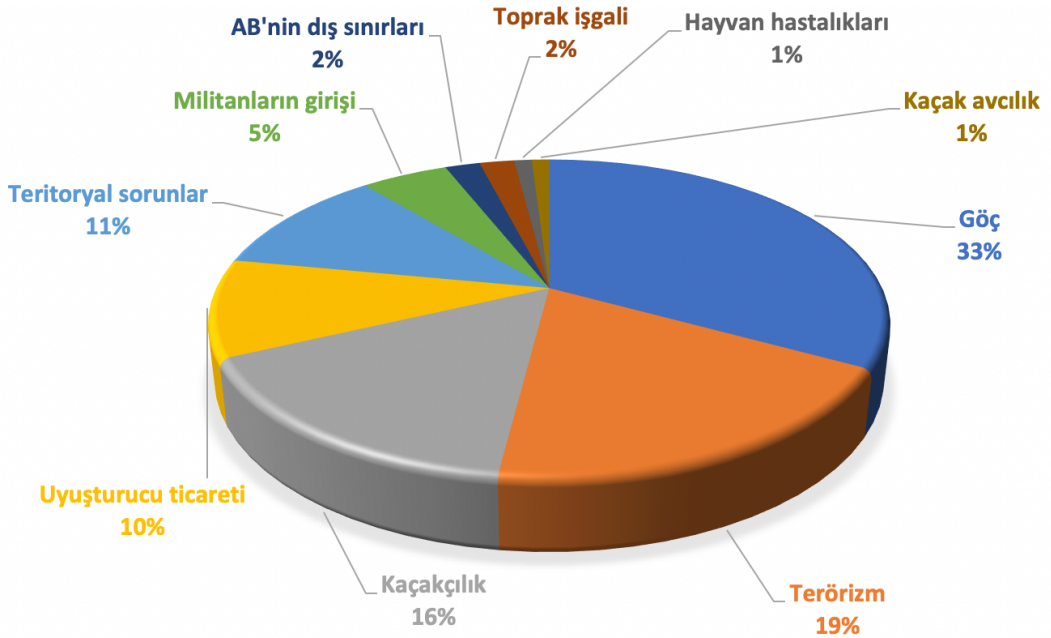
Her şeyden önce devletlerin sınırlarındaki göçmen karşıtı uygulamalarını ortaya koymak gerekmektedir. Söz konusu uygulamalar özellikle 2000'li yılların başından itibaren radikal şekilde artan tel örgü ve duvarlarla kendini göstermiştir. Asya'dan Afrika'ya, Avrupa'dan Orta Doğu'ya ve Amerika'ya kadar çoğu devlet göçe karşı alınan önlemlerin başında sınır duvarlarını ve tel örgüleri tercih etmektedir. Aşağıdaki görsel bunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Görsel-1: Sınır Duvarları ve Tel Örgüleri¹

Bu noktada inşa edilen duvarların ve tel örgülerin devletler tarafından gerekçelendirilmesi de önem arz etmektedir. Bu sayede uygulanan politikadaki göçmen karşıtı olgusu daha iyi anlaşılacaktır.

Grafik-1: Devletlerin Duvar İnşa Gerekçeleri²

- 1 Grün, Gianna-Carina, "As migration is rising, so are border barriers", Deutsche Welle, 13 Ağustos 2021.
- 2 Ainhua Ruiz Benedicto, Mark Akkerman, and Pere Brunet, "Walled World Towards a Global Apathy", Centre Delas Reports, Kasım 2020.

Görüldüğü üzere devletlerin sınırlarında duvar inşa etme gerekçelerinin başında göç gelmektedir. Göçe karşı inşa edilen sınır duvarları söz konusu olduğunda özellikle Amerika-Meksika sınırı öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Asya kıtasına bakıldığında ise 2000 sonrasında Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Çin, Myanmar, Tayland ve Hindistan düzensiz göç ve uyuşturucu ticaretini engellemek için sınırlarına duvarlar inşa etmiştir. Afrika'da da yine hem düzensiz göç hem de terör faaliyetlerini engellemek amaçlı birçok devlet duvar politikasına yönelmiştir. İspanya'nın Afrika'daki toprakları Ceuta ve Melilla üzerinden Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenlere karşı Fas, 2014'te Melilla sınırına duvar inşa etmiştir. Özellikle Arap Baharı sonrası Libya'da yerinden edilen insanlar ise Tunus ve Cezayir üzerinden Avrupa'ya geçmek isterken, bu iki ülkenin 2015'te inşa ettiği duvarlarla karşı karşıya kalmaktadır. Öte yandan kıtanın geri kalanında ise Kenya, Somali ile olan sınırına, Botswana Zimbabve ile olan sınırına, Nijerya ise Kamerun ile olan sınırına duvar inşa etmektedir. Güney Afrika ise 1980'lerde Zimbabve ve Mozambik sınırlarına inşa ettiği duvarları teknolojik donanımlarla geliştirme uygulamalarına başlamıştır.³

Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler ise özellikle son yıllarda duvar inşası konusunda bir yarış içerisinde. Özellikle AB üyesi devletlerin, 2000'li yıllarda göçmenleri dışarıda tutmak için inşa ettiği duvarlar, yaklaşık 1000 kilometrelik bir boyuta ulaşmıştır. 27 AB üyesinin 9'u (İspanya, Yunanistan, Macaristan, Bulgaristan, Avusturya, Slovenya, Birleşik, Letonya, Estonya, Litvanya) ve Birleşik Krallık göçe karşı sınırlarının bir kısmını veya tamamını duvarla kapatmıştır.⁴

Orta Doğu bölgesi ise son yıllardaki gelişmelerin merkezi olması itibarıyla sınır politikaları özelinde oldukça hareketlidir. İsrail'in Filistin'i kuşatan ve Filistinlilerin sınır ülkelerindeki vatandaşları ile iletişimini koparan duvarlar en popüler örneği oluştururken, bölgedeki duvar inşaları bununla sınırlı değildir. Suudi Arabistan sırasıyla 2006 ve 2013'te Irak ve Yemen sınırlarına duvar inşa etmiştir. Yine düzensiz göçü sebep gösteren Birleşik Arap Emirlikleri Umman ile olan sınırını duvarla kapatmıştır. Ürdün ise 2008'de terör ve düzensiz göçü gerekçe göstererek Irak ve Suriye sınırlarına duvar inşa etmiştir.⁵ Bölgedeki en güncel duvar inşaları ise Türkiye tarafından Suriye ve İran sınırlarında inşa edilmiştir.

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere yeni inşa edilen duvarlar, her ne kadar sadece kara sınırlarında inşa edilmiş somut bariyerler gibi görülse de göçü engellemeye yönelik yapılan operasyonlarda kullanılan teknolojik tabanlı

3 Benedicto, A. R., Akkerman, M., & Brunet, P. "Walled World Towards a Global Apartheid", Centre Delas Reports. Centre Delàs d'Estudis per la Pau, 2020, ss. 14-16.

4 Benedicto, A. R., & Brunet, P., "Building Walls: Fear and Securitization in European Union", Research Report. Centre Delàs d'Estudis per la Pau, 2018, ss. 5-6.

5 Atkinson, M. "Barbed-wire borders in the Middle East", Middle East Eye, 2016, <http://www.middleeasteye.net/features/barbed-wire-borders-middle-east>

gözetim araçları ile sanal bir yapıya da bürünebilmektedir. Sınırlarda aktif olarak çalışan ve inşa edilen duvarlara entegre edilen gözetleme sistemleri ise sanal duvarların da devletlerin sınırlarındaki temel araçlarından biri olduğunu göstermektedir.⁶ Öte yandan sınırlarda görevlendirilen güvenlik birimlerinin göçmenlere karşı uyguladığı hak ihlalleri, ölüme kadar uzanan şiddet eylemleri ve uluslararası hukuka aykırı olarak yapılan geri itme (*pushback*) uygulamaları ise artık rutinleşen göçmen karşıtı uygulamalardır. Ancak bunlarla da yetinmeyen devletler çalışmaya konu göç karşıtı politikalarında yeni arayışlara girmeye başlamıştır.

Örneğin Yunanistan, Şubat 2020'de yukarıdaki kara sınırlarındaki önlemlere ek olarak denizlerde 'yüzen bariyerler' inşa etmeyi planladığını açıklamıştır.⁷ Aynı şekilde ABD-Meksika sınırında yer alan Teksas eyaletinin valisi Greg Abbott, Haziran 2023'te göçmen geçişlerini durdurmak için yüzen bariyerlerin sınıra konuşlandırılacağını bir basın açıklamasıyla duyurdu.⁸ Açıklamada belirtilmeyen detay ise yüzen bariyerlerin aralarında keskin metal testerelerin var olmasıydı. Söz konusu detay geçtiğimiz haftalarda bariyerlerin yerleştirilmesiyle açığa çıktı.

Görsel-2: Yüzen Daire Testereler

Kaynak: The Observers, France 24

6 Benedicto, A. R., & Brunet, P., A.g.e., ss. 30-33.

7 Digidiki, V., & Bhabha, J., "Greece's proposed 'floating wall' shows the failure of EU migration policies", The Guardian, 7 Şubat 2020, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/feb/07/greece-floating-wall-eu-refugees-migrant-policy>

8 Office of the Texas Governor, "Governor Abbott Signs Sweeping Package Of Border Security Legislation", 8 Haziran 2023; <https://gov.texas.gov/news/post/governor-abbott-signs-sweeping-package-of-border-security-legislation>

Göçmen karşıtı politikalarda yeni arayışlardaki en güncel ve bir o kadar da vahim gelişme ise İngiltere'den gelmiştir. Son yıllarda Manş Denizi üzerinden yoğun şekilde göç alan İngiltere, Eylül 2022'de 72 bini aşkın sığınma başvurusu alırken bu rakam 2019'daki başvuru sayısının iki katını oluşturmaktadır. İngiltere en çok sığınma başvurusunu Arnavutluk'tan alırken onu sırayla Suriye, Afganistan, Venezuela, Kolombiya, Pakistan, Irak ve Türkiye takip etmektedir.⁹ İngiltere İçişleri Bakanlığı'nın Mart 2023 verilerine göre hala sonuçlandırılmayan 133.607 sığınma başvurusu bulunmaktadır.¹⁰

Daha fazla sığınmacı başvurusu almayı reddeden İngiltere, gelen sığınma başvurularının değerlendirme işlemleri devam ederken bile göçmenleri ülke topraklarında tutmamaya kararlı görünüyor. Hükümet, Portland şehrindeki Dorset limanına demirleyen Bibby Stockholm isimli dev mavna ile 500 erkek göçmenin geçici olarak konaklayabileceği bir tesis oluşturduğunu iddia ederken, otellerden çok daha uygun bir konaklama alternatifi oluşturduklarını ifade ederek kamuoyunu ikna etmeye çalışmıştır.¹¹ Ancak bu gemi için 'yüzen hapisane' demek yanlış olmayacaktır. Nitekim tıpkı tutuklular gibi göçmenlerin çok kısıtlı zamanlarda karaya çıkmasına izin verildiği, güvenlik önlemlerinin en üst düzeyde olduğu, bir odada ortalama 2-3 göçmenin kalabileceği bir yerleşimden bahsedilmektedir.

7 Ağustos'ta 35 kişilik ilk göçmen kafilesinin gemiye yerleştirilmesi planlanmıştır. Ancak sudan kaynaklı muhtemel hastalıklar ve olası yangın tehlikesi gibi tehditler nedeniyle 20 göçmen, mülteci derneklerinin hukuki desteğini de alarak gemiye binmeyi reddetmiştir.¹² Nitekim geminin musluk suyunda zatürreye sebep olduğu bilinen lejyonella bakterisinin tespiti bu endişelerin altını doldurmaktadır. Buna rağmen İngiliz hükümetinin yüzen hapisane politikası halen devam etmektedir.

9 UNHCR, "Asylum in the UK"; <https://www.unhcr.org/uk/asylum-uk#:~:text=In%20the%20year%20ending%20September,number%20of%20applications%20in%202019.>

10 "Immigration system statistics data tables, year ending March 2023"; <https://www.gov.uk/government/statistical-data-sets/immigration-system-statistics-data-tables-year-ending-march-2023#asylum-and-resettlement>

11 Burak Bir, "Bibby Stockholm: 'Floating prison' or 'cheaper option' to house migrants?", Anadolu Ajansı; <https://www.aa.com.tr/en/europe/bibby-stockholm-floating-prison-or-cheaper-option-to-house-migrants/2964975>

12 Daily Mail, "Inside the Bibby Stockholm"; <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12387111/Life-inside-Bibby-Stockholm-like-Alcatraz-prison.html>

Görsel-3: Bibby Stockholm Yüzen Hapishanesi

Kaynak: Open Democracy

Öte yandan İngiltere'nin Bibby Stockholm yüzen hapishanesi, İngiliz hükümetinin sığınmacıların Manş Denizi'ni geçerek ülkeye ulaşmasını engelleyici politikalarındaki yeni arayışlardan sadece birini oluşturmaktadır. Ülkeye yasa dışı olarak giren göçmenlerin Ruanda'ya gönderilmesine ilişkin politika geçtiğimiz aylarda parlamentodan onay almıştır. Birleşmiş Milletler tarafından uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirilen ve kınanan bu politika, 29 Haziran 2023'te Yargıtay'ın bu politikanın hukuka aykırı olduğuna karar vermesiyle en azından şu ana kadar herhangi bir göçmenin Ruanda'ya gönderimi ile sonuçlanmamıştır.¹³ İngiltere'nin tıpkı Ruanda gibi Gana, Nijerya, Namibya, Fas ve Nijer'in aralarında bulunduğu birçok Afrika ülkesiyle daha görüşmeler yürüttüğü iddia edilmektedir. Öte yandan İngiltere, göçmenleri 4 bin mil uzaklıkta Güney Atlantik'teki Ascension Adası'na gönderme fikrini 2020'de araştırmaya başlamıştı. Ruanda politikasındaki herhangi bir duraksama veya iptal durumunda bu politikanın tekrar gündeme gelebileceği konuşulmaktadır.¹⁴

¹³ British Red Cross, "Information on the policy to send asylum seekers to Rwanda", <https://124.im/u92BxT>

¹⁴ Zuhail Demirci, "İngiltere'nin Ruanda planı başarısız olursa sığınmacıları Ascension Adası'na gönderebileceği iddiası", Anadolu Ajansı, 7 Ağustos 2023; <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingilterenin-ruanda-planı-basarisiz-olursa-siginmacilari-ascension-adasina-gonderebilecegi-iddiasi/2962916>

Görsel-4: Yüzen Daire Testereler

Kaynak: Daily Mail

İngiltere, göçmenleri sınırlarının dışında tutma konusundaki politikalarına devam ederken bunun son örneğini ise Türkiye ile geçtiğimiz haftalarda yaptığı anlaşma oluşturmaktadır. Türkiye'yi geçiş noktası olarak kullanan düzensiz göçe yönelik bu anlaşma, İngiltere hükümetinin desteğiyle Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde özellikle göçmen verilerinin paylaşılmasını kolaylaştıracak bir merkez oluşturulmasını da içermektedir. Aynı anlaşmada özellikle Manş Denizi üzerinden geçen göçmenlerin sıklıkla kullandığı küçük teknelerin tedarik zincirinin belirlenmesi ve önlenmesi üzerine de istihbarat ve gümrük odaklı işbirliği sağlanacağı da belirtilmiştir.¹⁵

Öte yandan göçmenleri dışarda bırakma politikasında İngiltere yalnız değildir. Danimarka da göçmenlerin sığınma başvurularını değerlendirildiği süreç boyunca Ruanda'ya gönderilmesine ilişkin çalışmalarını hızlandırmıştır. Eylül 2022'de iki ülke arasında bu konuya dair bir bildiri imzalanmıştır.¹⁶ Ocak 2023'te Danimarka Göç ve Uyum Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada ise yeni hükümetle birlikte aynı isteğin devam ettiği ancak sürecin farklı yürütüleceği belirtilmiştir. Bu durum, uzun süredir AB ortaklığından bağımsız olarak yürütülmeye çalışılan politikanın değiştiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Söz konusu değişiklik,

15 "UK and Türkiye strengthen partnership to help tackle illegal migration", 9 Ağustos 2023; <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-turkiye-strengthen-partnership-to-help-tackle-illegal-migration>

16 Schengen Visa News, "Denmark & Rwanda Sign Declaration on Possible Transfer of Asylum Seekers", 13 Eylül 2022; https://www.schengenvisa.info.com/news/denmark-rwanda-sign-declaration-on-possible-transfer-of-asylum-seekers/#google_vignette

göçmenlerin Ruanda'da tutulma fikrini ortadan kaldırmaktan ziyade sürecin istekli AB üyesi ülkelerle birlikte yürütülmesine işaret etmektedir.¹⁷

Bununla birlikte göç karşıtı politikalarda yeni arayışlarda, yüzen hapishanelere başvuran sadece İngiltere değildir. Hollanda, geçtiğimiz ay Silja Europa isimli gemiyi göçmenler için kullanmayı planladığını açıklamıştı. Velsen limanına demirleyen gemiye yerel halktan gelen tepkiler sonrası 1 Mart 2023'e kadar izin verilmişti. 8 Ağustos 2023'te Hollanda Sığınmacıları Kabul Merkez Ajansı (Centraal Orgaan opvang asielzoekers – COA) tarafından yapılan açıklamada ise Ocean Majesty isimli geminin diğer geminin yerini alacağı ve 300 göçmenin bu gemide barındırılacağı ifade edilmiştir.¹⁸

Görüldüğü üzere coğrafya farketmeksizin göçmenlerin güzergahı üzerinde yer alan devletler, göç karşıtı politikalar konusunda yeni arayışlara girmektedir ve bu konuda önlenemez bir rekabet halindedir. Sınır duvarları ile başlayan uygulamalar, denizlerde yüzen hapishaneler konuşlandırmaya kadar gelmiştir. Uluslararası kamuoyunun göçmenler konusundaki sorumluluk almayan ve etkisiz yaklaşımı, bu tür insanlık dışı uygulamaların normalleşmesine ve daha da vahim politikaların üretilmesine zemin hazırlamaktadır.

17 Danish Refugee Council, "Evading responsibility for refugee protection", Recommendations, November 2022; https://www.pro.drc.ngo/media/3eheorxq/externalization-brief-eng_nov2022-final.pdf

18 Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), "Nieuw schip voor tijdelijke opvang van 300 vluchtelingen onderweg naar Velsen-Noord", <https://www.coa.nl/nl/nieuws/nieuw-schip-voor-tijdelijke-opvang-van-300-vluchtelingen-onderweg-naar-velsen-noord>